

**Stoletý Hurvínek
o sobě i taťuldovi**

**Panenka: „Dnešní fotbal?
Víc atletika a ragby...”**

18/2026

30. dubna 2026 / 42 Kč / www.etema.cz

TÉMA

doc. Jan Dobeš:

- Jak probíhá
v těle boj
s mikrobi?
- A jaké záhady
imunity
přetrvávají?

Zabijáci imunity

8 594157 290268 26018

Spejblovi nejvíc sluší litevština

Na počátku jeho ač mladé, už nyní pozoruhodné kariéry byla zpráva z jeho soukromé e-mailové adresy „čudná krůta“, kterou poslal Heleně Štáchové, tehdejší šéfce Divadla Spejbla a Hurvínka. Psal v ní, že miluje loutky a že si doma zkouší hrát jejich příběhy. A že by se chtěl leccemu přiučit. Tehdy bylo **MARTINU TRECHOVI (24)** patnáct let. Později ho pozvali na návštěvu do divadla a dali mu pár domácích úkolů. A postupně si z něj vychovali oporu souboru: nejenže mluví jejich největší hvězdy Spejbla a Hurvínka, ale malého dřevěného rošťáka s vykulenýma očima a blondátou čupřinou – který letos 2. května slaví už neuvěřitelné sté „narozeniny“ – také vodí na jevišti. Jak se mu do proslulých loutek vcítuje a komu z těch dvou víc rozumí?

■ Na co byste se Hurvínka zeptal?

Jestli mu nevadí, že žije tak dlouho. Mně by to vadilo.

■ Co myslíte, že by vám odpověděl?

Že stejně nemá na výběr. Lidi – hlavně děti – ho mají pořád rádi.

■ Duchem je ale pořád mladý. Na kolik se podle vás cítí?

Podle scénářů mu je deset, ovšem občas už má pubertální řeči.

■ Myslíte, že by s Máničkou chtěl chodit?

Myslím, že ne. Jsou kamarádi... Mánička by asi chtěla, ale Hurvíněk spíš myslí na mičudu. Do vztahu s ní by nejspíš nešel. Podobně jako Spejbl s paní Kateřinou. Ta by evidentně chtěla, ale má smůlu. *(usmívá se)*

■ Jaký vztah má Hurvíněk s panem Spejblem?

Určitě se mají rádi, ale občas si moc nerozumějí, což je dáno jiným generačním přístupem k životu.

■ S kým byste poseděl radši, s Hurvínkem, nebo se Spejblem?

Se Spejblem.

■ Protože je chytřejší?

To v žádném případě není, ale za mě má skvělou povahu. Je strašně popletený a zmatený, ale vším nadšený. Tím mě baví.

■ Kdo vám šel líp, když jste se je začal učit mluvit?

Měl jsem pocit, že mi jde líp Hurvíněk, protože je mi věkově bližší, a že na Spej-

Současní interpreti – za Spejbla a Hurvínka mluví Martin Trecha a za Máničku s paní Kateřinou Jana Mudráková.

bla bych potřeboval víc životních zkušeností, abych se do něj mohl líp vcítit. To je potřeba, hlavně když v představení máme improvizovat. Pak bych měl přemýšlet jako padesátiletý muž, nebo kolik vlastně má Spejblův být... A to mi ještě moc nejde... Když mi bylo čtrnáct, šla mi nejlíp Mánička... Tehdejší interpret Martin Klásek, který mě jejich hlasy

učil, měl se Spejblem taky dlouho potíže. Přitom okolí mě spíš chválilo za Spejbla. Takže těžko říct...

■ Ale Hurvíněk asi víc zatěžuje vaše hlasivky, tou fistulí, do které musíte přepnout, když mluvíte jeho hlasem, že?

V tom je opravdu Hurvíněk náročnější. Když jsem jeden den jeho hlasem mluvil asi devět hodin, dost mě i bolely.

Tatůlka, Hurvajz a spol.

V pohádkách je dovoleno leccos. I zázraky. Anebo věci naruby. Třeba v nejslavnější české loutkové „rodině“ je syn Hurvíněk jen o šest let mladší než jeho otec (tatůlka) Josef Spejbl. A nejmladší z celé rodiny je Bábinka, tedy paní Kateřina, jejíž „vnučka“ Mánička je o 41 let starší. Bábinka se také jako jediná nenarodila v Plzni, ale až v Praze, kam se dřevěná rodinka v roce 1945 přestěhovala...

SPEJBL (106). V roce 1919 ho vyřezal Karel Nosek, oficiálním datem Spejblova „narození“ je však rok 1920, kdy se poprvé objevil na jevišti. Loutkoherec Josef Skupa (1892–1957) mu dal tehdy roli zhyralce, sukničkáře a nadutého měšťáka (proto pleš, staromilský frak a bílé rukavičky), jenž všechno poplete a působí směšně (proto huhňá, krčí rameny a nosí dřeváky). Spejbl vystupoval v rámci zábavných kabaretních večerů pro dospělé,

zpíval šansony, pil, proháněl ženské, točil se na hrazdě a občas ucedil i vulgaritu. Problém byl jen s jeho partnerem. Kromě Kašpárka vedle něj Skupa zkoušel tři roky i Švejka (1923 až 1926). Až potom přišel Hurvíněk a s ním i Spejblova proměna, ze zhyralce se stal usedlý otec a začal nezbedu Hurvínka vychovávat. Kárání dodnes začíná slovy: „Šmankote, Hurvajz...!“ A když k nim přibyla v roce 1930 Mánička, v hledišti už výrazně převažovaly děti. Jméno prý dal Spejblůvi Josef Skupa po jednom vesnickém čeledínovi, který se šoural, nosil dřeváky, měl pleš a byl trochu mdlého ducha.

HURVÍNEK (100): Malý nezbeda, jenž často všetečnými otázkami a logikou zahání svého otce do úzkých, se narodil 2. května 1926. Právě tedy slaví stovku. Maminka je neznámá, má jen tatínka Josefa Spejbla, kterému říká „tatůlko“. Zprvu příbuzní nebyli, až publikum

si vyžádalo, aby se Hurvíněk stal Spejblovým synem. Jednak si tehdy byli vizáží velmi podobní (také Hurvíněk měl původně dlouhý nos, a nikoliv dnešní „knoflík“), jednak je bavil onen generační názorový střet – a vztah otce se synem v začínající pubertě tomu dával ještě víc šťávy. Hurvínkovi se krátce říkalo Spejblík nebo Spejblátko. A původ jména Hurvíněk? Verzi je víc. Podle jedné vzniklo ze staročeského slova hurvín (tehdy výraz pro nezbedu). Bývalý Skupův kolega Karel Koval zase tvrdil, že se vyvinulo z jeho sousloví „tříkrát hurá do vínku...“. Umělecký šéf Divadla S+H David Janošek před časem přišel ještě s touto variantou: „Slyšel jsem, že původně se Hurvíněk jmenoval Zkurvíněk, protože se paní Jiřině Skupové, manželce zakladatele našeho divadla, původní Hurvínkova loutka moc nelíbila.“ Co je pro Hurvínka typické? Velké pohyblivé oči (kterými umí koulet), střapatá kštica a bílá košílka s kšandami. A spousta hraných scének končí jeho typickým smíchem: „Tatůlko, chá, chá...!“

► Otec Spejbla a Hurvínka a zakladatel slavného souboru Josef Skupa se svými „dětmi“. Hlas jim propůjčoval od roku 1920 (pokud jde o Spejbla, Hurvíněk se přidal až v roce 1926) až do své smrti v lednu 1957. Pak ho vystřídal jeho spolupracovník Miloš Kirschner, který je s ním na snímku.

Největší výzva je, když se ti dva, Spejbl s Hurvínkem, hádají. Musím se pekelně soustředit, abych věděl, kterou repliku mám mluvit fistulí a kterou hlubším hlasem. Do toho bych měl ještě zohlednit, že mladý je rychlejší a pohotovější, kdežto tatůlko to občas doteče pomaleji, takže před jeho replikou by měla být větší pauza... Ovšem to je ideální stav. Samozřejmě se občas stane, že to pomotám. Skvělé je, že se z toho můžu taky sám vymotat, když mluvíme za oba. Diváci většinou ani nic nepostřehnou. Pokud teda Hurvíněk svým hlasem neosloví sám sebe. *(směje se)* To už se mi taky stalo. Pak ten druhý musí říct: „Co to plácáš?“

■ Jiřina Bohdalová si stěžovala, že si kvůli namalování Křemílka s Vochomůrkou hlasivky zničila. Nebojíte se toho?

Nebojím. To bych to asi těžko mohl dělat...

■ Dětská diváci se vás po představení často ptají na Spejbla s Hurvínkem. Která jejich otázka vás zaskočila?

Bohužel mají pořád stejné otázky. Třeba se mě dokola ptají, kde má Hurvíněk maminku.

■ A...?

Snažím se vymyslet jiné odpovědi, než používali naši předchůdci, kteří dětem říkali, že Hurvínkova maminka je lípa. Ale je to těžké... Pak se taky ptají, do kolikáté Hurvíněk chodí třídy. Nebo jestli si s ním můžou dát placáka. V Americe byly děti kreativnější a Hurvínka se třeba ptaly, zda by nechtěl být z jiného materiálu než ze dřeva, například ze skla. To mě nikdy nenapadlo... Za Hurvínka jsem odpověděl, že je rád z lípy, protože to je český národní symbol.

■ Jenže Hurvíněk není z lípy celý. Na rozdíl od ostatních loutek má dřeváky ze smrku. Proč?

On má ty dřeváky proporčně mnohem větší než ostatní loutky, a přitom po jevišti běhá a poskakuje nejčiperněji ze všech, takže proto se na jejich výrobu použil lehčí smrk. Loutek Hurvínka používáme okolo čtyřiceti. Jeden má dřeváky z lipového dře-

va – a je to znát. U Spejbla se to nemuselo řešit, protože ten chodí rozvázným krokem a nikdy neběží.

■ Kolik ty loutky, s nimiž hrajete, vlastně váží?

Spejbl okolo tří čtyř kilogramů, Hurvíněk asi dva. Nejlehčí je Mánička.

■ Takže vás po představení obvykle bolí spíš ruce než hlasivky?

Od doby, co mluvíme Spejbla a Hurvínka, už loutky tolik nevodím, zastoupí mě kolegyně. Někdy mi potom chybí praxe, a když

„Používáme okolo čtyřiceti loutek Hurvínka.“

na mě pak přece jen přijde řada, bolí mě ruce o to víc. Ale málokdy mluvíme a vodím současně. Večerní představení mají okolo dvou hodin, tam by to byl obrovský nápor na hlavu – skloubit pohyby rukou a do toho mluvit za dvě a víc postav.

■ To si vůbec nedovedu představit, jak to jde skloubit. Musíte se soustředit na všechny pohyby Hurvínka, jehož vodíte nejčastěji, a do toho za něj mluvíte, ale pak taky za Spejbla, a do toho ještě občas štekáte za Žeryka. Tomu se říká multitasking v praxi...

MÁNIČKA (96). Hurvínkova nejlepší kamarádka. Brýlatá holčička a tak trochu „šprtka“. Ve škole se dobře učí, ví spoustu věcí, takže někdy působí na Hurvínka až přechytrale. Jinak je ovšem naivní, nepraktická a Hurvínkovy klukoviny ji snadno rozplácou. Jejich charakter i vzájemný vztah lze do jisté míry přirovnat ke vztahu Lízy a Barta

Simpsonových. Narodila se v roce 1930, je tedy o čtyři roky mladší než Hurvíněk, s nímž si zpočátku onikali. Dnes ji Hurvíněk oslovuje „Máni“ či „dívko“. Máničkina vizáž prošla ze všech loutek největšími změnami. Od ošklivky s mašlí a vykulenými očima se přes blondýnku s culíky propracovala až k intelektuálce.

Netřeba je představovat... Spejbl, Hurvíněk, pes Žeryk, Mánička a nejmladší z nich, Bábinka, jinak též paní Kateřina.

PES ŽERYK (96). Všeobecně je považován za foxteriéra, tohle plemeno bylo v době jeho narození (1930) v Čechách velmi populární. Nemluví, jen šteká. A Hurvíněk mu říká Žeryčku. Premiéru na divadelních prknech měl 19. dubna 1930 ve hře *Revue z donucení*. V ní se poprvé objevila i loutka Máničky. Co se týče jména Žeryk, inspiraci prý pro něj byl „foxík Jerry z Ostrovů“ z románu Jacka Londona. **BÁBINKA (55).** Z celé rodiny je paradoxně nejmladší Máničkina pěstounka Kateřina Hovorková, narodila se v roce 1971. Mánička ji oslovuje „bábinko“, Hurvíněk „paní Kateřino“ a Spejbl „paní Kateřino“ či „paní Katko“. V rodině působí jako „pedagogický dozor“ (podle některých her pracovala jako učitelka, často se dostává do slovních střetů se Spejblem, jehož se snaží (marně) převychovat. Podobné postavy upovídáných starších žen, představujících Spejblův ženský protějšek, se objevovaly už v některých starších hrách za časů Josefa Skupy, například paní Drbálková, paní Švitorková či paní Frňoulková. Ty ale neuspěly. -tm-

Vlevo je někdejší Skupův spolupracovník Miloš Kirschner, který propůjčoval hlas Spejblůvi a Hurvínkovi dlouhých čtyřiačtyřicet let. Začal roku 1952, kdy alternoval se Skupou, po jeho smrti v roce 1957 převzal otěže souboru a pevně je držel až do své smrti roku 1996. Skvěle mu od roku 1967 sekundovala Helena Štáchová, jejímž hlasem mluvila Mánička a paní Kateřina. Vzal se v roce 1972 a jejich dcera Denisa Kirschnerová (na snímku uprostřed je spolu s maminkou) je dnes šéfkou divadla (stala se jí po mamčině smrti v roce 2017). Na snímku vpravo jsou Denisa s Martinem Kláskem, třetím v pořadí, kdo dal svůj hlas dvojici S+H (v letech 1974–2022).

Občas se naopak dostanu do takového stavu, kdy nad tím ani nemusím přemýšlet. To je nechám, ať si na tom jevišti sami žijou. Kolikrát se pak divím, co řeknou. (usmívá se)

■ Máte nějakou profesní deformaci?

Nad některými situacemi ve vlastním životě přemýšlím ve smyslu, co by na to asi řekli oni dva, tedy Hurvínk a Spejbl. Někdy si o tom s nimi dokonce popovídám. S oběma, protože na to většinou mají rozdílné názory, a já si chci vyslechnout oba. (usmívá se)

■ Takže si třeba v kabině zkoušíte dva kabáty a ptáte se jich, který vám sluší víc?

Do obchodu je netahám. Spíš doma, třeba když komentuju nějakou situaci, napadá mě, co by na to asi řekli oni dva. A hrají si s tím.

■ Jak moc dnešnímu publiku přizpůsobujete jejich jazyk a jak moc se změnil jejich humor za posledních padesát let?

K nějakému vývoji přirozeně došlo. Kdyby Hurvínk mluvil jako před sto lety, dnešní děti by mnohému asi ani nerozuměly. A kdyby ty hry měly stejnou dynamiku, pak by je to podle mě ani moc nebavilo. Doba se zrychluje, takže i Spejbl s Hurvínkem musejí být akčnější. Dřív se například divák spokojil s minimem vizuálních změn. Dneska je potřeba vystřídat hodně prostředí a situací, aby nespadla pozornost. Obrazy se zkracují. Dnes by děti dlouhý monolog jedné postavy neusledovaly. Ve scénáři je taky častější změna tempa a proměna nálady postav. Mě taky baví, když to má spád. Za jedno představení obvykle vystřídáme i několik loutek Spejbla a Hurvínka.

■ Jak to?

Třeba máme jednoho s lyžemi, který je vyrobený tak, že opravdu jakoby umí lyžovat. Na repertoáru máme hru *Hurvínk mezi osly*, tam za jedno představení vystřídáme

těch Hurvínků pět, protože je v každé scéně v jiné fázi proměny v osla. První má vytažovací uši, které mu vyrostou. Další má kopyta, následujícímu vyrostou ocas. Pak jde na scénu jako osel. Ty kopie jsou vyrobené podle toho, jaký trik mají předvést. A podle toho se liší počet nití vedoucích od loutky

„Co všechno umí Hurvínk vyjádřit očima!“

k vahadlu, jímž se postavička vodí. Hurvínk, kterému rostou uši, musí mít logicky speciální nitě na uši. Ale pak třeba nemá nitě na špičky nohou, protože v té scéně to nepotřebuje. Platí, že čím méně nití, tím méně hrozí, že se provázky zamotají anebo přetrhnou. To pak loutka zkamení...

■ Co je těžší, vodit Hurvínka, anebo Spejbla?

▼ Slavní rodáci... Na hlavním plzeňském náměstí Republiky vzniklo v roce 2020 k výročí sta let od vzniku loutky Spejbla sousoší Spejbla s Hurvínkem, jak sedí na lavičce před místním bistro. Autorkou je světoznámá kanadská sochařka českého původu Lea Vivot.

Spejbl je těžší, protože víc váží, ale zase tolik neskotačí, takže ho na jevišti zapikolíkujete a on tam víceméně stojí. To je samozřejmě nadsázka, ale prostě nedělá zdaleka tolik pohybů jako Hurvínk. Toho vodím raději, protože mě baví ta složitost. Hlavně si užívám, co všechno dokáže vyjádřit očima, ty má extrémně pohyblivé. Když má na scéně upřít na něco pohled, s jinými loutkami to musíte trefit přesně hlavou, kdežto s Hurvínkem můžete případnou malou chybu napravit tím, že na to zafokujete jeho oči, zkrátka tam dojedete jeho zrakem. Mám toho kluka prostě rád.

■ Můžete si ho vzít domů, abyste trénoval?

Hurvínk se domů nepůjčuje. V Petrově (obec v okrese Hodonín, pozn. red.), odkud pocházím, mám Hurvínky a Spejbl, co jsem si vyrobil sám. Jsou menší, takže jsem se pak musel přeučovat na ty, jaké používáme v divadle.

■ Vraťme se ve vzpomínkách na úplný začátek, kdy jste ze svého e-mailu čudná krů-

ta poslal zprávu do divadla. To vám bylo patnáct let. Nebál jste se, že vám nikdo neodpoví?

Myslíte už kvůli té e-mailové adrese co? Hledal jsem prostě nějakou adresu, kterou ještě nikdo nemá, abych za ní nemusel psát číslice. Máma mi radila, ať si vymyslím nějakou normální adresu, až se budu jednou ucházet o práci, ale co už. Mimochodem stejnou adresu mám dodnes. E-mail jsem poslal tehdejší šéfce divadla Heleně Štáchové. Kdybych mohl, zpětně se jí omluvím, protože jsem sesmolil asi osmistránkový elaborát, kde jsem psal, proč jejich divadlo miluju a že bych do něj chtěl jednou taky. Musela se tím chudák prokousat. Odepsala mi konstruktivně o tom, co je k tomu krom nadšení doopravdy třeba. Později se mi ozval Martin Klásek, vodič a interpret našich loutek, který mě vyzval, ať přijedu do divadla, že se na mě podívají. Trochu jsem se té návštěvy bál...

■ Proč?

Martin mi napsal, že mají na všechny loutky ochranné známky. Ptal jsem se ho totiž, jestli bych s těmi svými loutkami Spejbla a Hurvínka, co jsem si vyrobil, mohl někde hrát veřejně, že doma už hrajeme naplno. Chudáka mámu jsem dokonce donutil hrát v jednom představení vraha. Poslal jsem do divadla i nějaký záznam z mých inscenací. A tak mě Martin trochu vyděsil tím, že „za veřejné vystupování s jejich loutkami může hrozit i žaloba“. Říkal jsem si: „Prima, tím záznamem jsem se sám udal a v divadle na mě budou rovnou čekat policajti.“

■ Jak ta návštěva tedy probíhala?

Martin mi dal do ruky text dialogu Spejbla s Hurvínkem a měl jsem to přečíst jejich hlasy. Můj výkon shovívavě komentoval: „No číst umíš, to je dobře.“ Muselo to ale znít příšerně. Ostatně bylo mi patnáct a měl jsem nervy. Pak šel pro loutku

do skladu. Těšil jsem se, že teď se konečně předvedu, jenže jejich loutky se chovaly úplně jinak než ty moje doma. Takže jsem to úplně dokonil... Bylo to o prázdninách, zůstal jsem tady celý týden, chodil se dívat na zkoušky. A pak jsem domů dostal loutku Karolínky (ta nahradila Máničku, když se Helena Štáchová, mimo jiné její interpretka, zotavovala po těžké autonehodě, pozn. red.), abych mohl trénovat chůzi, protože ta je nejtěžší. Zpočátku mi to vůbec nešlo. Za měsíc jsem to předvedl a Martin povídá: „Ale ono to půjde...“

„Obdivuji starší kolegy vodiče. Jsou to mistři!“

■ Jak to bylo dál?

Během studia střední školy, na UMPRUM v Uherském Hradišti – obor multimediální tvorba, jsem si ve volnu pravidelně odsakoval podívat se do divadla na představení a o přestávce jsem předvedl, co už umím. Martin mi pak vždycky zadal nějaký další domácí úkol. A takhle si mě vychovali. Do divadla jsem nastoupil nejprve jako vodič. Jenže předchází interpret Spejbla a Hurvínka narychlo odešel, a tak ukázali na mě.

■ Vybavíte si svoje první představení?

Představení *Hurvínk a nezvaný host* – hrálo se venku na terase planetária.

■ Slyšel jsem, že vám během představení omdlela kolegyně...

Ano. Tenkrát jsem poprvé vodil Hurvínka a kolegyně mi na poslední chvíli vrazila do ruky vahadlo Máničky, než omdlela, takže jsem v jednu chvíli držel dvě loutky najednou. A má premiéra v interpretaci Spejbla a Hurvínka byla o rok a půl později v divadle. Naštěstí mě diváci nevypískali. Smáli

se tam, kde měli, takže jsem byl rád. A od kolegů jsem cítil velkou podporu.

■ Říkal jste, že jako dítě jste byl velmi kritický divák. To vám zůstalo, i když teď víte, co všechno za výkonem stojí?

Pořád mám výhrady, ale už si je víc nechávám pro sebe. (usmívá se) Když si najdu čas, nejradši zajdu na operu. A preferuju tu brněnskou před pražskou.

■ Umělecký šéf vašeho divadla David Janošek také miluje operu. Říkal mi, že když slyší *Rusalku*, pláče dojetím. Jste také citlivý divák?

Mám slabost spíš pro Bedřicha Smetanu. Dřív jsem se dojatým divákům divil, ale od doby, co znám jeho *Tajemství*, brečím vždycky. Třeba se ze mě pomalu stává člověk. (usmívá se)

■ Dojali vás někdy Spejbl s Hurvínkem?

Když je sám hrají, musím se soustředit, ale jako divákovi se mi to párkrát stalo. Nedávno jsem se byl podívat na hodně starou hru *Pohádky pro Hurvínka*. Poprvé jsem to viděl zepředu jako divák. A přišlo mi to kouzelné. Obdivoval jsem i umění mých starších kolegů vodičů, to jsou prostě mistři. V jejich rukou ta loutka skutečně obživne. Nevím, jak to dělají, ale oni umějí do jejího obličejce dostat i výraz, přestože je to neměnný kus dřeva. Jsou na tu loutku úplně napojení. Prostě jako by věděli, co si myslí a co prožívá. A umějí to i vyjádřit.

■ Jak dlouho trvalo, než jste se naučil loutky obstojně vodit a interpretovat?

Já si je zkoušel mluvit od mala, takže vlastně nevím. Ono se to i teď každým rokem mírně proměňuje. A vodit je? Mně to zabralo asi tři roky, než se na to dalo koukat.

■ Kterou inscenaci s Hurvínkem máte nejradši a proč?

Hurvínk prodává nevěstu, protože mám rád operu. Navíc je to podle mě opravdu hodně dobrá inscenace. Mám ji rád na-

vzdory tomu, že při ní jsme na jevišti vidět i my herci, přičemž pro mě je příjemnější, když jsem schovaný. Patřím mezi plaché herce. A taky mám rád nepříliš didaktické hry, kde se pořádně vyblbnu, kde jde jen o zasmání, kde se nesnažíme předávat v první řadě poučení či moudra. Můžu zmínit třeba hry *Popletený víkend* nebo *Hurvínkův Mikuláš*.

■ V nových hrách se divadlo snaží tematizovat i vážné problémy, jako jsou šikana nebo deprese. Ty vás tolik nebaví?

Radši mám tamty, co jsem zmínil. Někdy mi to mentorování a edukace přijdou až moc na sílu. Když mám jako Hurvínek říct slovo „deprese“, přijde mi, že to není z jeho hlavy. Mě baví, když třeba slovo šikana použije v legraci, například když ho Spejbl posílá vyčistit si zuby a on mezi zuby procedí: „To je zase šikana.“ Ale navážno s těmi výrazy mám prostě problém. Přijde mi, že se to téma dá opsat jinak – aby bylo pochopitelné, ale současně nadlehčené hurvínkovským pojetím. Kdysi jsme měli na repertoáru hru *Hurvajz, nefetuj!*. Pojednávala sice o vážném tématu – o drogách –, ale už z názvu jde cítit jistá nadsázka a uvolněnost, což těm našim „dřevěňákům“ vždycky sluší.

■ Jak se podle vás vyvíjí humor a jazyk vašich her? Změnily se nějak výrazně?

Rozdělil bych to na několik období. Třeba Josef Skupa, zakladatel našeho divadla, působil v období dadaismu. Tehdejší hry byly chvílemi naprosto nesmyslné, a právě tím kouzelné. Tenkrát hráli převážně pro dospělé diváky. Ještě předtím, když Spejbl sám začínal, patřilo mezi nejlepší scénky, když mu namazali šos syrečky a na jevišti za ním běhal skutečný pes. Vrcholem bylo, když ho pak chytil do tlamy.

■ Co přišlo po dadaistickém období?

S Milošem Kirschnerem přišel humor na základě jazykové komiky. Postavy si o něčem povídaly, ale každý často mluvil úplně o něčem jiném. Z toho pramenila vtipná nedorozumění. Spejbl třeba začal nějakou větu, a Hurvínek to za něj dokončil nějakou blbostí. Helena Štáchová podle mě představení hodně stavěla na soudobých vtipcích oblíbených ve společnosti. Aktuálně se podle mě využívá víc situační humor spíše než ten intelektuální, založený na nějaké pointě, což byla cesta pro autory hlavně za Kirschnerovy éry. Taky občas něčím vtipným přispěju, zvláště když někdy v inscenaci dostaneme prostor pro improvizaci. Můj

Snímek z představení Hurvínka a nezvaný host.

oblíbený humor třeba je, že se jako Spejbl směje s diváky, a pak zničehonic přestanu, protože vůbec nevím, o čem je řeč.

■ Smějí se děti v jiném věku jiným věcem? A čemu se smějí dospělí?

Myslím, že si u nás každá věková kategorie najde to svoje. Nejmenší diváci se smějí, když na jevišti vidí něco nepatřičného, když někdo někam spadne. V inscenaci *Hurvínka a nezvaný host* přiletí na scénu pták, který pana Spejbla zavře do skříně. Tomu se děti taky smějí. Anebo když naše postavičky dělají nějaké směšné zvuky, třeba

mívali. Korektnost se však bohužel postupně propisuje i do našich luhů a hájů.

■ Máte konkrétní příklad?

Třeba v Americe bylo nežádoucí, aby Spejbl na Hurvínka nějak výrazně zvýšil hlas, nebo nedejbože aby na něj vztáhl ruku. Udělal jsem to tam, protože jsem se nechal strhnout hereckou situací, a z publika se ozvalo: „Hůůů!“ Nebyla to sranda, bylo to naopak vážné porušení tabu. V textu jsme měli, že by Hurvínek otrávil Máničece kakao, kdyby si ji měl vzít za manželku. To jsme museli škrtnout a dát tam nějakou blbinu, že by jí nalil rozpuštěné burákové máslo do míchaných vajíček. Naopak teď se učíme texty v japonštině. Ptal jsem se našeho lektora, jestli v Japonsku může Spejbl Hurvínka plácnout, a on povídá: „V morální pyramidě je nahoře USA, za ním Evropa a pak teprve Japonsko. Ať toho raubíře klidně flákně! U nás v Japonsku je to v pohodě.“ (směje se)

„Spejbl nesměl v Americe zvýšit na Hurvínka hlas.“

ba Spejbl pouští hrůzu jako čert. Na starší děti zabírají situace, kdy je Spejbl v rozpácích. Hurvínek ho zamotá do nesmyslu, a on neví, co má říct, a tak jenom tak něco blekotá. Pro dospělé tam máme zase schovanou spoustu dvojsmyslů a narázek, jaké děti obvykle nerozklíčují. Někdy se tam dospělí i najdou. Třeba když Spejbl říká: „Kam já jsem ten mop loni uklidil?“ Loni znamená, že rok neuklízěl, ale to děcka většinou nepochopí...

■ Smějí se diváci něčemu jinému u nás a v cizině, kde často hostujete?

Určitě... Hlavně si musíme dávat pozor, abychom tamní diváky nějak neurazili, protože ne vše, co je v pořádku u nás, je v pořádku i v cizině. Češi podle mě v humoru nemají žádné tabu, nebo alespoň ne-

■ Směje se stejným věcem publikum u nás, v Americe i v Japonsku?

Většinou ano. Někdy se ale v cizině zasměji i tam, kde bychom to nečekali. A naopak. Když je tam nějaký velký fór, funguje všude podobně. Ovšem když jsme třeba v Americe hráli českým krajánkům v jejich mateřštině, přišlo mi, že se smáli mnohem víc než české publikum u nás. Asi se možná méně stydí vyjádřit radost než my, zkrátka projevit se. Stejně jako německé publikum komentovali dojemné scény zasněnými povzděchy. V Americe jsme museli úplně předělat fór se školními známky, protože je tam nepoužívají. Místo toho lektor vymyslel úplně nový fór založený na spelování (hláskování slov, pozn. red.).

■ Jak to pak vypadalo?

Hurvínka byl špatný v počtech, dostal pětiku jen proto, že šestka neexistuje. Tomu se smějí české děti, ale ty americké by to nepochopily. Tam mají místo znamének písmena A až F. Zkusili jsme to parafrázovat: „Dostal efko, protože gé, tedy dží, neexistuje.“ Jenže tamní publikum by si to mohlo vysvětlit tak, že Bůh neexistuje (dží neboli G označuje boha, anglicky God, pozn. red.). Takže náš překladatel vymyslel, že Hurvínek měl místo matematiky spelování a řešil se Spejblem, proč se ve slově fluff (načechrat peří, ale taky zpackat, pozn. red.) piší na konci dvě „efka“, když třeba ve slově cough (kašel, pozn. red.) není ani jedno, a přitom se na konci taky vyslovuje „f“. Tatka mu tedy vysvětluje, že někdy jsou prostě potřeba dvě „efka“. A Hurvínek na to reaguje: „Aha, takže ta tři efka, co mám v žákovské, té tím pádem asi potěší.“

■ Který cizí jazyk se vám jako Hurvínkovi učil nejlépe?

Angličtina! Ta mi nejde vůbec. Několikrát jsem se během zkoušek kousl do jazyka, že mi až tekla krev. Zato japonština mě baví. A nejlepší podle mě byla litevština. Vypozorovali jsme, že třeba angličtina mnohem víc sluší paní Kateřině, která se v té řeči ještě více promění v tu půvabnou seriózní distingovanou lady. Angličtina má na ni charakterotvorný efekt. Zato Spejbl se podle mě našel v litevštině. Vychutnává si v ní všechny ty tvrdé souhlásky, které tam moc krásně znějí. Není to uhlašené jako v angličtině, kde není žádné jasné a zvučné „r“.

„Angličtina mi nejde, zato mě baví japonština.“

■ Jak moc se mění čeština, aby byla pro dnešní děti srozumitelná? Museli jste staré hry přeložit do moderního jazyka?

Vlastně ano. Vezmeme-li původní Kirschnerovu hru o Červené Karkulce, ze slova almara se postupně stala kredenc, a dnes je to skříňka. Nezní to tak pěkně a vtipně jako dříve, ale ta změna byla asi nevyhnutelná. Když improvizujeme, mluvíme, jak mi zobák narostl. Jen si musím dávat pozor, abych nepoužíval moravismy. (usmívá se) Občas musíme z textu škrtnout nějakou věc, co se už nepoužívá. Anebo ji musíme dětem vysvětlit. Na starých audionahrávkách třeba Spejbl říká: „Já vám to, děti, dopovím, až otočíte desku.“ Jenže dneska už jsou hry na ceděčku, a to se neotáčí. Anebo v digitální podobě. Nebo dříve se ve hře třeba objevila slova pionýr či spartakiáda. To dnes děti také neznají.

■ Ovšem spousta slov a hlášek, které jsou pro Spejbla a Hurvínka příznačné, zůstala...

Jasně. Třeba „šmankote, Hurvajz!“ To musí být... Hurvínek má svoje oblíbené „chá, chá“ anebo „bájo!“. Mánička zase oblíbenou hlášku „Nebesička!“. To používá, když se jí něco hodně líbí. Dřív vykřikovala: „Jéminkote!“ Ale to už opustila. Paní Kateřina měla zase svého času průpovídku: „Můj ty Tondo kolenatej.“ Pořád vznikají novotvary. Přežijí tehdy, když u diváků zabodují.

■ Mluví vaše loutky někdy sprostě?

Jenom v zákulisí. (směje se) To je tabu. Nádávky našim loutkám opravdu nesluší. Naše postavičky se často handrkují a nechápou, ale mají se rády. To by z našich her mělo být patrné. Sprostá slova by šla proti tomu. Naše loutky navíc dokážou reagovat mnohem vtipněji než nádávkami. Maximálně se naznačí. Třeba v jednom představení pro dospělé Spejbl říká: „Jestli máte pravdu vy, tak jsme v Paříži. Jestli mám pravdu já, tak jsme v Praze. Takže jsme v pr... Praze.“

■ V divadle působíte šestým rokem. Jak dlouho se to podle vás dá dělat?

Kdybych nad tím přemýšlel, uteču asi hned. Třeba někam do pralesa, kde bych byl bez lidí. Proto nad tím raději nepřemýšlím. Podobně jako starší kolegové. Prostě dělají, co je baví, a někteří už tu jsou dvacet třicet čtyřicet let. Mě to zatím taky baví. Takže se uvidí...

■ Co jiného byste dělal?

Nevím. Nic jiného neumím... Vlastně skládám hudbu, pro divadlo. A nedávno jsem napsal operu. Teď ji musím ještě někde udat.

Milan Eisenhammer

Spejbl a Hurvínek objeli celý svět a promluví k dětem již ve 24 jazycích, včetně japonštiny či arabštiny.

